

Butiken där bara vuxna får handla

Berättelse

I Sverige finns en speciell butik som heter Systembolaget. Där kan man köpa vin, starköl och sprit. Det är drycker med mycket alkohol. I vanliga matbutiker kan man inte köpa de här dryckerna. Man måste gå till Systembolaget.

Systembolaget är en statlig butik. Det betyder att staten äger den. Bara Systembolaget får sälja starkare alkohol i butik. Ingen annan butik får göra det. Detta kallas monopol, alltså ensamrätt.

Varför är det så? Staten vill skydda människors hälsa. Alkohol kan göra människor sjuka och skapa problem. Därför vill staten inte att butiker ska tjäna mer pengar ju mer alkohol de säljer. Systembolaget behöver inte sälja så mycket som möjligt. Det är hela tanken med systemet.

För att handla på Systembolaget måste man vara minst 20 år. Personalen kan fråga efter legitimation om man ser ung ut. Då måste man visa ett kort med sin ålder.

Det finns också svagare öl som heter folköl. Folköl har mindre alkohol. Det kan man köpa i en vanlig matbutik. Men då måste man vara minst 18 år.

Systembolaget har inte öppet hela tiden. På lördagar stänger butiken tidigt. På röda dagar och vissa helger är butiken stängd. Om man vill köpa vin till en fest måste man därför tänka efter i förväg.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
alkohol	ett ämne i vin, öl och sprit som kan göra en full
sprit	en stark dryck med mycket alkohol, till exempel vodka
statlig	något som staten äger och styr
monopol	när bara en aktör får sälja en viss vara; ensamrätt
hälsa	hur frisk eller sjuk en människa är
tjäna pengar	få in pengar genom att sälja något
legitimation	ett kort som visar vem man är och hur gammal man är
folköl	ett svagare öl som man får köpa i en vanlig matbutik
röd dag	en helgdag, en dag då många inte arbetar
i förväg	innan något händer; tidigare

Läsförståelsefrågor

---

1. Vad kan man köpa på Systembolaget?
  1. Bara mat och bröd.
  2. Vin, starköl och sprit, alltså drycker med mycket alkohol.
  3. Bara kaffe och te.
2. Varför får Systembolaget inte tjäna mer pengar ju mer alkohol det säljer?
  1. Eftersom staten sätter människors hälsa före vinst.
  2. För att butiken är väldigt liten.
  3. För att ingen vill köpa vin i Sverige.
3. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Man måste vara minst 20 år för att handla på Systembolaget.
  2. Systembolaget har mer än hundra butiker i hela Sverige.
  3. Systembolaget har öppet sent varje lördag.
4. Vad måste man kunna visa om man ser ung ut i butiken? Svara med egna ord.
5. Varför kan det vara bra att handla i förväg om man vill köpa vin till en fest? Svara med egna ord.

Facit

1. 1. Vin, starköl och sprit, alltså drycker med mycket alkohol.
2. 1. Eftersom staten sätter människors hälsa före vinst.
3. 1. ja b) det står inte i texten (texten säger inget om hur många butiker Systembolaget har)
c) nej (på lördagar stänger butiken tidigt)
4. Exempel på svar: Man måste visa legitimation, alltså ett kort som visar hur gammal man är.
5. Exempel på svar: Butiken har inte alltid öppet. På lördagar stänger den tidigt och på röda dagar är den stängd, så man kan annars stå utan vin till festen.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Konkret vardagsinstitution som passar bra för ord om samhälle, regler och ålder. Tema: hur staten styr alkohol i Sverige och varför (folkhälsa). Fråga 5 kräver en enkel slutsats om öppetiderna. Håll diskussionen neutral – beskriv hur systemet fungerar, ta inte ställning för eller emot monopolet. Låt eleverna jämföra med hur alkohol säljs i andra länder.

Diskussionsfrågor

- Hur säljer man alkohol där du kommer ifrån? Finns det en särskild butik, eller säljs det i vanliga affärer?
- Vad tycker du om att det finns en åldersgräns på 20 år för att köpa starkare alkohol? Varför tror du gränsen finns?
- Är det praktiskt eller opraktiskt att butiken stänger tidigt på lördagar? Tänk på olika människor.
- **Skriv (4 meningar):** Berätta om en regel i Sverige som var ny för dig. Vad är regeln, och vad tänkte du när du först hörde om den?

Källor och faktagranskning

- Systembolaget Historia: 1955 – Systembolaget grundas – <https://systembolagethistoria.se/teman/ursprunget/1955-systembolaget-grundnas/>
- Systembolaget (om uppdraget och monopolet) – <https://www.omsystembolaget.se/vart-uppdrag/>
- Systembolaget: Öppettider under årets helgdagar – <https://www.systembolaget.se/butiker-ombud/oppettider-helgdagar/>
- Folkhälsomyndigheten: Alkoholdrycker – så följer du reglerna (gränser och åldersregler för folköl) – <https://www.folkhalsomyndigheten.se/regler-och-tillsyn/alkohol-regler-for-tillverkning-handel-och-hantering/alkoholdrycker-sa-foljer-du-reglerna/>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Systembolaget är ett statligt ägt företag som har monopol (ensamrätt) på att sälja drycker som är starkare än folköl (alltså starköl, vin och sprit) i butik i Sverige. Företaget i sin nuvarande, rikstäckande form bildades den 1 oktober 1955, då 41 lokala systembolag slogs samman; samma år avskaffades ransoneringssystemet motboken. Åldersgränsen var från start 21 år och är i dag 20 år; man kan behöva visa legitimation (Systembolaget ber om leg av den som ser ut att vara under 25). Folköl (öl mellan 2,25 och 3,5 volymprocent) säljs i vanliga livsmedelsbutiker med 18-årsgräns. Syftet med monopolet är folkhälsa – att begränsa alkoholens skador genom att hålla försäljningen utanför ett vinstintresse. Systembolaget har begränsade öppettider, kortare öppet på lördagar och stängt på röda dagar (samt midsommarafton och julafton). Texterna är neutrala: de beskriver hur systemet fungerar och varför, utan att ta ställning för eller emot monopolet.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.